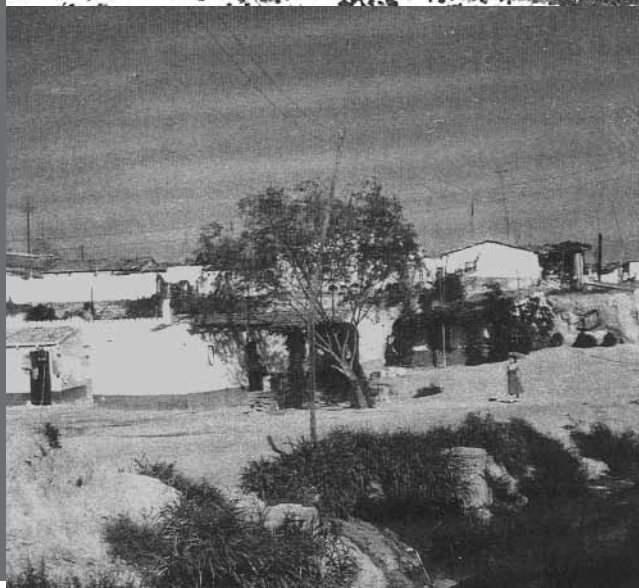

**L'Hospitalet
i la immigració.
Catalanistes i
anarquistes
als anys trenta**

Joan Camós

L'Hospitalet i la immigració. Catalanistes i anarquistes als anys trenta

Joan Camós
Historiador

El fenomen demogràfic dels últims anys ha sorprès a tothom. És cert que el paral·lelisme amb altres països d'Europa ens ho podia fer preveure, però en cap cas ni amb la rapidesa ni amb els percentatges que s'han donat en els darrers anys. Quan l'any 1981 l'Hospitalet arribava al seu màxim històric, 294.039 habitants, i els 300.000 semblaven molt propers, la població inicià un descens constant, així l'any 1989 la població era de 277.407, i l'any 2000 baixava fins a 238.649. La baixíssima natalitat era aleshores determinant i no serà fins entrat el segle XXI quan s'iniciï una recuperació demogràfica per l'increment de la pròpia natalitat —anunciada ja per les dades dels anys anteriors i, per tant, previsible— i sobretot per la incorporació de nova població vinguda de fora de la península i cada cop de llocs més llunyans. Així, l'any 2001 la població de l'Hospitalet era de 239.641 habitants i l'any 2005 havia passat ja a 252.884. Les dades facilitades per estadística municipal corresponents a l'any 2007 ens mostren ja una població de 264.404 habitants i, lògicament, es preveu un increment de la població hospitalenca com a resultat de la immigració, almenys a mig termini, per la proximitat a Barcelona i per l'existència d'un important parc d'habitatges envellit que possibilita l'establiment d'aquesta nova població.

De fet, hores d'ara, coneixem prou bé que immigració, urbanisme, política i cultura s'entrellacen. Aquests fenòmens migratoris no són nous en la història de Catalunya ni en la més concreta història de l'Hospitalet. Tothom ha sentit a parlar del primer cycle migratori, el del primer terç del segle XX, però potser es coneixen poc les implicacions culturals i polítiques que tingueren per la ciutat de l'Hospitalet, que passà de 4.948 habitants l'any 1900, a 37.650 l'any 1930. El segon període migratori va correspondre sobretot a la dècada dels seixanta i per a la ciutat, l'any del màxim creixement fou 1963, amb un saldo migratori de 15.722 persones. Les dades generals de població es poden veure a l'obra col·lectiva *Història de l'Hospitalet. Una síntesi del passat com a eina de futur* (1997).

Si més no en xifres relatives, la immigració dels anys vint fou la més gran, però en xifres absolutes fou la dècada dels anys seixanta la de màxim creixement. L'anàlisi de les repercussions d'ambdues ens poden donar elements per entendre i promoure ac-

tituds diferents a les que es van donar en aquells moments. La realitat cultural i política de l'Hospitalet actual és, sobretot, resultat d'aquesta segona immigració. Com a dada significativa, cal recordar que l'any 1965 només el 43 % de la població de l'Hospitalet havia nascut a Catalunya¹ (Camós, 1997- pàg. 152). Aquesta és una dada prou important per relativitzar algunes de les afirmacions que fàcilment sentim actualment.

En aquest article, ens centrarem especialment en l'anàlisi i les repercussions de la immigració dels anys trenta, és a dir, les repercussions del primer període immigratori i el seu significat per a la formació d'una ciutat que passà de petit poble a suburbi de la creixent Barcelona.²

L'Exposició de Montjuïc de l'any 1929, les obres del metro i el procés de creixement industrial de la ciutat donaren lloc a aquesta primera immigració, tenint en compte que Catalunya tenia les taxes de natalitat més baixes de tot l'Estat. Si inicialment foren els aragonesos i valencians els primers a arribar, immediatament els seguiren murcians i els de l'Andalusia oriental, especialment els almeriencs, tots ells, en aquells anys i posteriorment, coneguts genèricament com "els murcians". Aquesta immigració, com passa sempre, s'assentà a la perifèria barcelonina i en barris concrets i fou l'Hospitalet i sobretot la Torrassa paradigma d'aquest fenomen.

Moltes foren les veus que s'alçaren reclamant a la Generalitat que intervingués, ja que per primer cop es tractava de gent amb concepcions morals, antropològiques, lingüístiques i culturals que res tenien a veure amb les de la població de Catalunya.

La vida cultural, social i política de les dècades de 1920 i 1930 a l'Hospitalet es caracteritza per un extraordinari creixement demogràfic i urbanístic així com la confrontació social i el xoc cultural entre tradicions diferents. La confluència d'aquests eixos no són una característica excepcional del cas hospitalenc, però sí que contrasten en una Catalunya que es pensava que vivia en una altra dinàmica social que es definia des d'un catalanisme tradicionalista i exclusivista.

Per entendre les implicacions d'aquest primer període immigratori, cal tenir present:

- el creixement demogràfic i urbanístic, que desbordà la dinàmica local;
- el naixement d'un barri, "la Torrassa", morfològicament distant i aliè al poble tradicional;
- una immigració que per la població de la ciutat fou viscuda com una invasió;
- la influència de l'anarquisme i les seves diverses opcions en la cultura popular d'aquells anys;
- la progressiva implantació del catalanisme, que abastava des del regionalisme, al

---

¹ Una anàlisi concreta d'aquest segon període d'immigració el podeu veure a PARRAMON (2000).

² En el llibre col·lectiu *L'Hospitalet, la història de tots nosaltres 1930-1936*, explico abastament els diversos condicionaments que varen intervenir en l'estructuració de la ciutat.

federalisme i l'independentisme;

- el context europeu feixista de forta influència sobre la joventut;
- la influència dels mitjans de comunicació i, molt especialment, la premsa diària ideologitzada.

El resultat és que la realitat social, cultural i política estava condicionada per les implicacions de la dinàmica immigratòria.

El que va succeir fou que la conflictivitat política i social, fins i tot la preexistent, quedà col·lapsada per la magnitud de la immigració. Aquest fou un fet central, ja que els obrers immigrants esdevingueren el boc expiatori de la conflictivitat social, i aquesta primària resposta s'arrossegarà fins a la implantació del franquisme, que farà responsable als anomenats "murcianos" de tots els mals socials, identificant "murciano" amb delinqüent. La guia urbana de l'Hospitalet de l'any 1958 encara fa referències al barri de la Torrassa amb aquests termes "...el hampa, sin pretenderlo la barriada, tuvo domicilio en ella" (*Guia oficial de la ciudad de Hospitalet, 1958*).

El primer cicle immigratori, un fenomen nou a Catalunya

L'increment absolut de població de Catalunya en aquests quaranta anys, entre 1900 i 1940, fou de quasi un milió de persones, mentre que la taxa de creixement vegetatiu era la més baixa de tot Espanya. D'altra banda, aquesta immigració es concentrà a la província de Barcelona, on va tenir un paper clau el que anomenem *primer cinturó* i els centres productius industrials, tèxtils i miners, la resta de Catalunya en aquests quaranta anys tingué pràcticament un estancament demogràfic.

Barcelona va multiplicar per 2 la seva població: va passar de 500.000 habitants a un milió entre 1900 i 1940; mentre que a Catalunya s'incrementa només en un 1,5 i s'arriba als 2.690.000. L'Hospitalet, en aquest mateix període, multiplicà per 10 la seva població i entre 1920 i 1930 s'incrementà percentualment en un 204 %, xifres mai igualades en una dècada.

La primera constatació que cal fer és que l'allau immigratori sorprenué els dirigents polítics del moment i és fàcil comprendre que la població autòctona visqué aquesta primera immigració amb la sensació d'una veritable invasió. (És des d'aquesta perspectiva que es va incorporar el terme *onada immigratòria*). Aquest fet no és exclusiu de l'Hospitalet ni del que en els anys trenta —i encara avui— es va voler anomenar *comarca del Barcelonès* —Badalona, Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet—, sinó també de molts altres petits municipis a principis dels anys vint, com Montcada i Reixac, Ripollet, Mollet del Vallès, Granollers, i, a l'altra banda, seguint el curs del Llobregat, Molins de Rei, Martorell, Monistrol, Berga, Fígols o Sallent³.

---

³ Vegeu les cròniques sobre Sallent d'Irene Polo publicades sota el títol *La fascinació del periodisme (1930-1936)*.

Es tractava d'una immigració que implicava per les diferències idiomàtiques i culturals fins aleshores desconegudes a Catalunya. Aquests immigrants d'Aragó, País Valencià, Múrcia o Almeria vivien en condicions miserables, coves, barraques o els anomenats *passadissos*, sense clavegueram ni aigua corrent, en condicions socials, laborals i urbanístiques explosives.

L'Hospitalet dels anys trenta

Situats a l'any 1930, observem que la població nascuda fora de Catalunya representava, a l'Hospitalet, el 44,5 % mentre que per Barcelona era el 37,2 % i per Catalunya, en general, el 19,7 %, aquestes diferències ens defineixen ja l'Hospitalet com a ciutat catalana de la immigració superada percentualment per Sant Adrià i Santa Coloma de Gramenet, però ocupant ja el primer lloc de Catalunya en densitat de població (Camós 1986, pàg. 7-11).

Distribució de la població de l'Hospitalet, segons el seu origen l'any 1930

	Total	%
Nascuts a l'Hospitalet	8.067	21,42
Nascuts a la resta de Catalunya	12.772	34,03
Total nascuts a Catalunya	20.839	55,45
<hr/>		
Nascuts a Múrcia	5.312	14,10
Nascuts a Almeria	2.306	6,16
Total nascuts a Múrcia i Almeria	7.618	20,26
<hr/>		
Nascuts al País Valencià	4.780	12,64
Nascuts a l'Aragó	2.041	5,41
Resta de l'Estat	1.764	4,64
<hr/>		
Estrangers	294	0,78
Manquen dades	314	0,82
<hr/>		
Total	37.650	100,--

Les dades són prou rellevants per al conjunt de la ciutat. Els immigrants vinguts de l'Aragó i el País Valencià en cap cas havien estat considerats aliens a la resta de la població. La proximitat geogràfica i, en molts casos, la identificació lingüística facilitava aquesta interrelació, però els anomenats *murcianos* eren considerats un perill per la població autòctona. Per al conjunt de la ciutat representaven el 20,26 % de la població total, però la seva concentració, especialment al barri de Collblanc-la Torrassa, convertí aquest barri en paradigma del fenomen.

Així, dels 37.650 habitants censats a l'Hospitalet l'any 1930, 21.185 vivien a Collblanc-

la Torrassa, barri que s'havia anat constituint a partir del fet immigratori, de manera que segons l'origen, la seva població es distribuïa així:

	Total	%
Nascuts a l'Hospitalet	3.160	14,9
Nascuts a la resta de Catalunya	7.021	33,1
Total nascuts a Catalunya	10.181	48,-
<hr/>		
Nascuts a Múrcia	3.934	18,5
Nascuts a Almeria	1.594	7,5
Total nascuts a Múrcia i Almeria	5.528	26,-
<hr/>		
Nascuts al País Valencià	2.877	13,5
Nascuts a l'Aragó	1.342	6,3
<hr/>		
Resta de l'Estat	1.085	5,2
<hr/>		
Estrangers	151	0,7
Manquen dades	31	0,1
<hr/>		
Total	21.185	100,--

Les xifres no són excessivament diferents entre el conjunt de la ciutat i el barri de la Torrassa. Si més no, a mesura que ens allunyem del centre tradicional de la ciutat les dades d'immigració augmenten. Així, per a l'Hospitalet Centre dels anys trenta, la immigració de Múrcia i Almeria només representava el 7,9 % i la població nascuda a Catalunya, el 69,9 %, mentre que al barri de Santa Eulàlia les dades s'aproximaven a la mitjana de la ciutat. Per a Collblanc-la Torrassa els nascuts a Catalunya eren el 48 % i els *murcianos*, el 26 %.

La visió de "la Torrassa" a la premsa de l'època. El cas Sentís

Hi hagué, en un primer moment, un problema de percepció, de manera que sense conèixer dades estadístiques la població hospitalenca tingué la sensació d'invasió.

Els habitants de Collblanc-la Torrassa representaven el 56,26 % de tota la població de l'Hospitalet. D'altra banda, les condicions d'habitabilitat del barri, sense aigua corrent, clavegueram i explotació dels lloguers dels habitatges (Rider 1986), la mateixa distància física del nou barri de Collblanc-la Torrassa, a tocar de Sants i lluny del centre històric de l'Hospitalet, anaren conformant una imatge negativa del nou barri de la qual no fou gens aliena la premsa de l'època, on eren habituals expressions com:

"batalla campal a la Torrassa entre dues dones per qüestions amoroses. Les dues famílies vivien al mateix pis, però tingueren compte de celebrar la batalla campal al bell

mig del carrer Rosselló... No cal dir que totes són murcianes i que vulgueu que no s'han hagut de reconciliar al calabós del jutjat." (La Publicitat, 5 de juny de 1935).

Aquesta percepció no ens és estranya perquè avui presenta moltes similituds i es reproduïx de forma similar. En aquells anys, a l'Hospitalet, la identificació del mal anava acompanyada del nom del barri. Així, per exemple, en una carta dirigida a l'alcalde, l'octubre de 1931, signada per la Cambra de la Propietat i els diversos gremis de la ciutat, podem llegir:

"En la ciudad de Hospitalet puede decirse que existen dos clases de ciudadanos, unos nacidos en ella y que habitan en su mayoría en el centro de Hospitalet (...) y otro contingente de población de más de 20.000 habitantes que radican en Collblanc-Torrassa y que en su mayoría no son naturales de esta ciudad y casi podría decirse ni ciudadanos..."⁴

Però quan la Torrassa es convertí en paradigma d'aquest fenomen fou quan Carles Sentís publicà un seguit d'articles a la revista *Mirador* sota el títol "Múrcia exportadora d'homes".⁵

Carles Sentís⁶ ha estat reconegut i homenatjat per aquesta obra considerada *periodisme de recerca, d'infiltració, periodisme social i periodisme interpretatiu*.⁷ S'ha dit que seria mesquí oposar la biografia contra el seu currículum⁸, volem, però, manifestar només alguns dels errors i barbaritats que s'inclouen en els articles de Carles Sentís i que no es poden justificar en nom d'un periodisme *literari i subjectiu*.⁹

És objectivament fals i és inadmissible donar xifres i valoracions absolutament errònies com "A la Torrassa hi ha actualment 22.000 habitants (xifra correcta), dels quals 20.000 són murcians (...) només un miler són catalans (...) van mig esporuguits arrambats a les parets" (Sentís 1994, pàg. 64). Les xifres reals, com hem explicat, són 5.528 enfront dels 20.000 de Carles Sentís, es pot entendre com error o hi ha altres predisposicions?

Mostra també el desconeixement més absolut dels costums d'Andalusia en fer afir-

---

⁴ El text es troba a Correspondència del secretari 1931 AMLH. AH. La reproducció del text sencer el podeu veure a Camós (1986, pàg. 121).

⁵ Van ser nou articles entre el 8 de desembre de 1932 i el 2 de febrer de 1933. Aquests articles han estat recopilats amb el títol *Viatge en transmiseria* i editats per La Campana l'any 1994.

⁶ Sentís fou secretari del conseller Martí Esteve des de finals del 1933 a octubre del 1934, col·laborador —espia de Franco durant la Guerra Civil i un dels artífex de la tornada de Tarradellas, explica aquests anys a *Memòries d'un espectador 1911-1950*. Ed. La Campana 2006.

⁷ Vegeu les explicacions de Josep M. Casasús a *El Periódico* del 26 d'octubre de 1994.

⁸ Vegeu per exemple Marçal Sintès a *Avui* 15 de desembre de 1994 amb el títol: "El que realment compta".

⁹ Entrevista publicada a *El País*, 3 de novembre de 1994.

Incendi de les parades del mercat de Santa Eulàlia durant la proclamació del comunisme llibertari a la ciutat. La Humanitat, 10 de desembre 1933

macions com "aquella colònia (la Torrassa) viu sota un règim d'amor lliure" (Sentís 1994, pàg.73) i encara és més denigrant quan parla del que ell anomena "el matrimoni a prova" (Sentís 1994, pàg. 75). Tothom que conegui Andalusia sap que les famílies que econòmicament no podien fer una festa per casar-se, el que feien era marxar del poble uns dies i, en tornar, la nova parella era reconeguda per tot el poble.

La seva visió sobre la immigració queda reflectida en observacions com:

"(...) som l'únic país civilitzat que veu amb indiferència els perills de diversos ordres que comporten les envestides immigratòries incontrolades i contempla amb expressió d'esquizofrènic, com cada dia minven les peculiars característiques racials, econòmiques, socials, morals, etc." (Sentís 1994, pàg. 84).

D'altra banda, afirmacions immediatistes, han estat després rebutjades per la realitat, "el murciano-almerià és refractari a l'assimilació" (Sentís 1994, pàg. 99). Avui al barri de Collblanc-la Torrassa, i en general a Catalunya, els murcians d'ahir són els catalans de sempre. A la introducció de 1994, el mateix Sentís, justificant-se i contradient-se, escriu que la vinculació de Múrcia i Catalunya ve de lluny, recorrent al que ell en diu "la memòria històrica" (sic.) (pàg.13).

Darrere de la seva visió hi ha una postura xovinista i raciològica —comuna a certs sectors de la població de l'època— amb una incomprensió absoluta del que avui anomenem *interculturalitat*, on no només feia la identificació immigrant igual a delinqüent sinó que a més el qualificava d'anticatalà. És evident que la tesi permanent és que els

murcians acabarien amb Catalunya castellanitzant-la definitivament, i és fàcil entendre tant la resposta de la casa de Múrcia, que organitzà un míting a la Torrassa, com els articles que aparegueren a la premsa catalana en contra de la immigració. Sentís aixecà la llebre i les reaccions a la premsa foren immediates (TERMES 1984, pàg. 152-154; TERMES, CASASSAS, 1997, pàg. 113).

La Torrassa, la immigració i el murcians foren centre del debat a la premsa, amb titulars com: *És que Catalunya no té fronteres?* o *Hostes vingueren que de casa ens tragueren* i alguns diputats d'ERC com Rosell i Vilar se significaren de manera especial amb expressions com: "el mestissatge és sempre pertorbador per la raça."¹⁰

L'enfrontament entre "catalanistes" i "anarquistes"

A l'Hospitalet, l'Ajuntament demanà a la revista *Mirador*, on s'havien publicat els articles de Sentís, una rectificació i se significà especialment Lorenzo Escudero Lozano, conegut, a la ciutat, com *l'apòstol dels murcians*¹¹. També la premsa local se'n feu ressò, per exemple al setmanari *Fortitud*, però fou el grup Estat Lliure¹², a la seva publicació *Llibertat* qui plantejà el problema des de l'Hospitalet Centre i en termes d'enfrontament amb la població de la Torrassa, afirmant que:

"L'Hospitalet és la més atacada per aquesta plaga virulenta (...). Contínuament de l'àrida i despiadada Múrcia (...) no fan res més que engruixir les files nombroses de mendicants, de lladres, i a caprici de gent sense entranyes que els fan cometre atemptats socials feréstecs... aquesta gent murciana en llur majoria (...) a més dels mals corporals que la misèria comporta porten un llevat d'indisciplina i perversió" (Llibertat 15-8-33).

Poc després, quan s'havien de celebrar les eleccions municipals, a finals de 1933 a *Llibertat!* es podia llegir: "La Torrassa no compta (...) s'ha convertit en uns ravals de la Múrcia misèrrima (...)."

I sota el títol: *De fora en vingueren...* escrivien:

---

¹⁰ Avui el concepte de raça és científicament inacceptable aplicat als humans, però als anys trenta formava part, fins i tot, del llenguatge científic. Podeu veure SIMON i TARRÉS (1995, pàg. 109-129).

¹¹ Lorenzo Escudero Lozano era del Partido Republicano Federal i durant la dictadura de Primo de Rivera assistia a plenaris municipals increpant l'alcalde i acusant-lo d'enriquir-se, fou condemnat a presó. Durant la República fundà el seu propi partit, Partido Republicano Federal Independiente i els seus seguidors eren anomenats "escuderos" i se significaren per la defensa dels murcians.

¹² Escissió local d'Estat Català en considerar que Francesc Macià en acceptar la Generalitat havia traït Catalunya, molt propers a *Nosaltres Sols!*, aquest grup de l'Hospitalet estava format, entre altres, per Joan Rius, Ramon Suau, Josep Canelies, Josep Navarro, Lluís Casas. En el seu periòdic hi col·laborava sovint Manel Cruells.

"Recorda't, català, que reps imposicions de gent forana i que inclús algun germà teu pateix gana perquè un estranger ocupa el teu lloc. Català! Aquest lloc a tu et pertany, l'ocupa un que t'és estrany, cal que el reivindiquis! Aquest estrany que et roba el pa dels teus fills de sang catalana, es lloga per preus baixos, és un mal productor, porta un llevat de pertorbació social, és la causa dels malastres que el proletariat pateix. I la revolta ha de venir (...) fa que ens aixequem amb un crit que ha de ser de venjança i de justícia." (Llibertat! 5-10-33)

En resum, a l'Hospitalet, durant la II República, les diferències culturals i idiomàtiques, les condicions urbanístiques, la crisi econòmica, especialment l'any 33, i la pobresa donaren lloc a reaccions defensives i visceral. El nucli de l'Hospitalet Centre, comparativament petit, se sentí envaït pels nouvinguts. De fet, des de l'Ajuntament es plantejà cedir el barri de Collblanc-la Torrassa a Barcelona i els funcionaris municipals eren castigats portant-los a Collblanc-la Torrassa. Inicialment, sorgí un neoleroixisme que volgué manipular les reaccions dels immigrants, primer enfront de l'Estatut del 31 —es demanaven tres anys de residència per poder votar— i després com a reacció als articles de Sentís de l'any 33, que foren representats, primer pels "escuderos" en contra dels catalans i, més tard, per sectors anarquistes.

Finalment, com hem dit, l'enfrontament es polititzà des d'*Estat Lliure* en contra de la població de la Torrassa.

Poc després, el desembre de 1933, la revolta portada a terme pel moviment anarquista tingué una incidència especial a la Torrassa. De fet, entre el 8 i el 14 de desembre la ciutat fou presa pel moviment revolucionari, tot intentant proclamar el comunisme llibertari. La ciutat quedà a les fosques, esclataren bombes a la central elèctrica de la Torrassa i a diversos edificis, finalment les forces de l'ordre intervingueren de forma contundent. Cent Guàrdies Civils de cavalleria, cinquanta d'infanteria, cinquanta guàrdies de seguretat a cavall, cent deu agents del cos de vigilants, setanta alumnes, tres matrones i un nombre indeterminat de cotxes ocuparen la ciutat i, molt especialment, el barri de Collblanc-la Torrassa, registrant casa per casa i escorcollant gran part de la població. Hi hagué més d'un centenar de detencions¹³.

Després d'aquests fets, la identificació entre *murciano* i enemic de Catalunya donà un nou salt, aquest anticatalà era sinònim d'anarquista de la CNT-FAI i, per tant, era fàcil relacionar immigració amb faista, com posà de manifest l'article de *Llibertat* del 20 de desembre de 1933, cinc dies després de la revolta anarquista a la ciutat i sota el títol *La venjança catalana*. Entre altres coses deien:

"(...) Els fills de l'Espanya inclement, l'allau invasora i miserable que des de les diverses regions de l'Estat ens pervé, novament ha destorbat la nostra vida, ha atemptat

---

¹³ Per una descripció de la proclamació del "comunisme llibertari", vegeu CAMÓS 1986 i també MARÍN, 2002, pàg. 195-200.

Barraques situades a Matacavalls. Sant Josep. Carrer Estrella. Font: CEL'H. 1956.

contra el que de més sant i sagrat tenim a Catalunya: la tranquil·litat, la vida pacífica de la nostra gent; d'aquella gent que pensa i treballa en català, i sols vol que la deixin lliure i tranquil·la per estendre els seus braços, per agermanar la humanitat tota. (...)

"Fins a quan els destins de Catalunya han d'estar a caprici de quatre perdularis llibertaris (...) Fins a quan deixarem o permetrem aquesta allau invasora que infecta Catalunya i que és un focus virulent ací, a Collblanc i Torrassa? (...)"

"Creiem que ja és hora de fer comprendre a tothom que els catalans no necessitem de les idees de qualsevol cap calent pervingut de terres depauperades, de terres miserables, que la seva ganduleria no li permet de cultivar. Hem estat massa tolerants vers aquesta gent, els hem deixat arrelar dins de casa nostra i avui ja veiem com de tant en tant prenen com a camp d'acció la nostra Catalunya"

"(...) La invasió s'ha d'aturar, sigui com sigui. No podem aguantar més tanta ignomínia. Tothom sap que els catalans patim molt de condescendents, de gent de pau, però quan tant i tant hom apura la nostra paciència, llavors tothom sap també que la nostra venjança és terrible, ho arrossega tot."

Evidentment que aquest tipus d'interpretacions i enfrontaments no eren exclusius de l'Hospitalet, Irene Polo al diari *L'Opinió*, el gener de 1933, publicava una sèrie d'articles sobre els enfrontaments entre la població forana i els naturals de Sallent. (Irene POLO, 2003. pàg. 138-140)

Sectors nacionalistes catalans influenciats lògicament per l'ambientació feixista que dominava Europa i significats, de forma general, per les Joventuts d'Esquerra Republicana-Estat Català, dirigides en aquells anys per Josep Dencàs i Miquel Badia, trobaren a la Torrassa el símbol del pitjor dels mals contra Catalunya, que identificaren amb la CNT-FAI.

Si fins al desembre del 33 la Torrassa era *La Múrcia chica*, de manera que *murciano* era sinònim d'anticatalà, des de la proclamació del comunisme llibertari, immigrant-murciano i faista serà una triple identificació pels habitants de la Torrassa. Així, en un míting durant la campanya electoral, Bonaventura Durruti deia:

"*Fué Esquerra quien creó esta Múrcia catalana (...) ellos que nos persiguieron a sangre y fuego*".¹⁴

L'enfrontament directe, que avui comença a ser més conegut¹⁵, mostra la profunditat de l'oposició existent entre les dues concepcions de la realitat i, per tant, no són estranyes aquestes respostes dels dirigents de la FAI que es poden trobar a *Solidaritat Obrera*, on, entre d'altres hi ha el resum del míting celebrat a la Torrassa amb intervencions de Raul Vázquez, Francisco Ascaso, Manuel Pérez i Bonaventura Durruti qui diu "...*fué la Esquerra quien creó esta Múrcia catalana... ellos que nos persiguen a sangre y fuego... la hidrofóbica Esquerra que desde siempre nos ataca y persigue*". Es podrien veure també alguns articles de la revista *Ideas* de l'any 1937.

Pot ser aclaridora la visió de Manuel Cruells (1978, pàg. 89-90 i 146) on insisteix obsessivament que el problema català era l'anarquisme identificat amb la immigració i que el xoc fou total. Al llarg de les seves memòries, explica els enfrontaments armats entre els anarquistes i Estat Català, ja iniciada la Guerra Civil. Afirmar que "*la tasca política*" d'alguns joves d'Estat Català, "*des del primer moment, era catalanitzar aquella revolució (...) que portava un fons, i encara més, una forma, castellanitzants*".

Després de tot el que hem dit, és fàcil entendre que se citi els de la Torrassa com a culpables de molts dels mals que es produïren durant la Guerra Civil.¹⁶

Algunes conseqüències

No pretenc menysvalorar la importància de l'anarquisme i de la FAI a la Torrassa, però crec que s'ha mitificat i exagerat en identificar anarquisme i la Torrassa, i aquesta identificació ha estat suficient per simplificar l'anarquisme com a sinònim de violèn-

---

¹⁴ *Solidaritat Obrera* del 8 de gener de 1936

¹⁵ POLO (2003). En els articles de premsa sota el títol *On és Viriat Milanés?*, comenta l'actuació dels escamots de Miquel Badia acusats d'assassinats, pàg. 192-204, a partir del que s'ha via publicat a *Solidaritat Obrera*. Vegeu també, per exemple, SORIA 2004.

¹⁶ UCELAY-DA CAL 1990.

cia, afegint diversos qualificatius, segons les posicions ideològiques, com d'acció directa, pistolers, gàngsters, incontrolats. Així, amb aquesta triple identificació: *murciano*, anarquista i faista, els de la Torrassa han estat citats repetidament com els autors de diversos assassinats durant la Guerra Civil, que van des d'Esplugues o Granollers fins a Solivella i les terres de l'Ebre, com es pot veure en moltes monografies locals i que cal reestudiar, ja que generalment es prenen com a fonts, monografies escrites en el context del franquisme i fàcilment es feia la identificació de grups del Baix Llobregat amb els de la Torrassa.

Sabem que actualment hi ha investigacions que volen ressituar aquest procés i que, de ben segur, ens aclariran molts d'aquests aspectes.¹⁷

D'alguna manera tothom es vol treure els morts de sobre i, fàcilment, acusar els d'altres pobles d'haver fet les barbaritats. Tot això no nega, com ja hem dit, la importància de la FAI a la Torrassa i que trobem "gent d'acció", segons el vocabulari anarquista, implicats tant a "los Aguiluchos" com a la Columna d'Ortiz, i que ara amb el llibre de Toni Oresanz podem conèixer directament la personalitat d'alguns dels seus màxims dirigents, que era de la Torrassa.

Hem volgut observar el passat per comprendre més el present. En aquest sentit, des de l'Hospitalet, cal reconèixer la immigració com un dels elements d'identitat ciutadana. Els cicles migratoris del segle XX tenen continuïtat al segle XXI, abans des de la península, avui des d'arreu del món. D'altra banda, cal treballar per evitar simplismes predeterminats sobre la població immigrant, primàriament vista com a delinqüent o causant dels mals del país, i que, en la situació actual de crisi, no serà estrany tornar a sentir expressions com "de fora vingueren i de casa ens traguieren" o "Aquest estrany que et roba el pa dels teus fills" fins arribar a la identificació d'immigrant com anticatalà. Tothom recorda, en la història de la Catalunya democràtica recent, expressions desafortunades de dirigents polítics catalans sobre les mesquites i la immigració com a element exclusivament negatiu.

D'altra banda, tampoc seria estrany, com ha passat a la rodalia de París, que es produïssin situacions explosives amb accions violentes o explosions de ràbia, si la crisi i la inacció administrativa ens situessin en condicions similars.

També és cert que aquests trenta anys han conformat una cultura comuna, on ha tingut un paper clau l'escola com element de cohesió col·lectiva i que, ara, difícilment es podrien produir els enfrontaments i xocs dels anys trenta que hem explicat. Des

---

¹⁷ Per ex. sobre Solivella, es pot veure TORMO (2004, pàg. 87). Per Esplugues podeu veure SANAHUJA; VILARDELL, 1984. Per Falset i les terres de l'Ebre es pot veure el llibre del periodista ORESANZ, 2008 i TERMES, 2005. És també força interessant el treball inèdit de Carles Roig Pérez "El fenomen dels incontrolats a Catalunya durant la guerra civil. Estudi tipològic i comparat d'alguns dels protagonistes de la repressió". <http://www.historiacritica.org/anteriors/anteriors2/estudis/estudis10.htm>

de l'Hospitalet hi ha un gran avantatge, avui només cal repensar la pròpia història local, del conjunt dels hospitalencs o fer memòria de la pròpia història personal, reconeixent el propi procés d'immigració i tot el que va implicar, de manera que s'evitin simplismes predeterminats o es repeteixin afirmacions que cal qüestionar i analitzar per poder entendre més la realitat que vivim.

BIBLIOGRAFIA

CAMÓS, Joan. "El mite de la Torrassa" a: *Plecs d'història local*. (L'Avenç, n. 90) 1986.

CAMÓS, Joan. *L'Hospitalet, la història de tots nosaltres 1930-1936*. Ed. Diputació de Barcelona 1986.

CAMÓS, Joan; SANTACANA, Carles (dirs). *Història de l'Hospitalet, una síntesi del passat com a eina de futur*. Ed. CEL'H, 1997.

CRUELLES, Manuel. *La societat catalana durant la guerra civil*. Ed. EDHASA 1978.

Guia oficial de la ciutat de Hospitalet. Ed. Duc. L'Hospitalet de Llobregat, 1958.

MARÍN, Dolors. *Clandestinos. El maquis contra el franquismo. pàg. 195-200*. Ed. Plaza Janés, 2002.

ORENSANZ, Toni. *L'òmnibus de la mort: parada Falset*. Ed. Ara llibres, 2008.

PARRAMON, Clara Carme. *Similituds i diferències. La immigració dels anys 60 a l'Hospitalet*. Ed. Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 2000.

POLO, Irene. *La fascinació del periodisme (1930-36)*. Ed. Quaderns Crema, Barcelona, 2003.

RIDER, Nikolai. "Anarquisme i lluita popular, la vaga de lloguers de 1931". (L'Avenç, n. 89), 1986.

ROIG PÉREZ, Carles. "El fenomen dels incontrolats a Catalunya durant la guerra civil. Estudi tipològic i comparat d'alguns dels protagonistes de la repressió". <http://www.historiacritica.org/anteriors/anteriors2/estudis/estudis10.htm>

SANAHUJA, Dolors i VILARDELL, Roser. *Aproximació a la història d'Esplugues*. Ajuntament d'Esplugues, 1984.

SENTÍS, Carles. *Viatge en transmiserià*. Ed. La Campana. 1994.

SENTÍS, Carles. *Memòries d'un espectador 1911-1950*. Ed. La Campana, 2006.

SIMON i TARRÉS, Antoni. *Aproximació al pensament demogràfic a Catalunya*. Ed. Curial. 1995

SORIA, Josep M. *La guerra civil a Catalunya*. Vol. 1, pàg. 42. Ed. 62, 2004.

TERMES, Josep. *La immigració a Catalunya i altres estudis*. Ed. Empúries. 1984.

TERMES, Josep i CASASSAS, Jordi. *El futur del catalanisme*. Ed. Proa, 1997.

TERMES, Josep. *Misèria contra pobresa: els fets de la Fatarella del gener de 1937*. Ed. Afers 2005.

TORMO, David. *La guerra civil a Catalunya*. Vol. 1, Ed. 62, 2004.

UCELAY-DA CAL, Enric. "El concepte de 'vida quotidiana' i l'estudi de la guerra civil" a *Acàcia*, núm.1, 1990.